

A DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁT FENYŐTERMESZTÉSÉNEK ÉRTÉKELÉSE

DR. GÖDE GYÖRGY

Nagy eredmények születtek a Duna—Tisza közén a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan homokterületek hasznosításában, azok fenyvesítésével, valamint a rontott akácok fenyőállományokká történő erdőszerkezet átalakítása terén.

A racionális földhasználat vonatkozásában a gyenge homokterületek hasznosítását várjuk a fenyvesítéstől, egyrészt gazdasági, másrészt véderdő formájában. Természetesen buckás területekre telepített véderdő jellegű fenyvesektől nem várhatjuk a jobb homokokról lekerült 300 brm³/ha-os véghasználati fatömeget, de fontos ezek védelmi szerepe is.

A felszabadulás utáni nagyobb arányú fenyőtelepítés a Duna—Tisza közti homokháton az 1950-es évek elején kezdődött. Ekkor a fenyőcsemetéket ökor-, majd traktorszántásba ültették 1×1 m-es hálózatban, gödrös kézi ültetéssel. Lombelegyítésre akác és szürkenyár csemetét használtak, először ötletszerű, majd 4×4 m-es egymásba tolt hálózatban azért, hogy a jobb termőhelymozaikokon lombfoltok is kialakulhassanak. Ez, esetenként — a lombelegy-szabályozás elmulasztása miatt — a fenyőnek az egész területen történő elkorcsosodását, pusztulását is okozhatta. A sekély talajelőkészítés következtében sok pótlásra volt szükség, és hogy végre beálljon a terület, zöldjuhar és ámor pótlására is sor került. A korszerű fenyőerdősítés felé nagy előrehaladás volt a lánctalpas erőgépekkel (SZ—80-as, SZ—100-as) történő 60—70 cm-es mélyforgatás 1957-től.

1963-ban bevezetésre kerültek a táji erdőfelújítási és -telepítési irányelvek és eljárások, termőhelyfeltárással megalapozva. A 12³/₀-os lombelegy — különféle változatokban — továbbra is maradt. Ilyen részletes termőhelyfeltárás mellett ez már soknak bizonyult, mert nagyobb lombfoltok kialakítása most már a tervezés során is lehetséges lett volna. A felesleges és túlzott lombelegy ismétlődő visszaszorítása költséges és időtrábló. Az alaphálózat lófogatós ápolásra tekintettel 1×1 m, gépi ápolás esetére 150×70 cm volt, kézi ültetéssel kivitelezve.

1964/65-ben került bevezetésre a gépi fenyőültetés, amely — a kezdeti, újtól való idegenkedés ellenére — kiváló eredményeket hozott a mélyforgatással előkészített területeken.

Az ültetési hálózat a későbbiekben a gépi ültetés bevezetésével változott és a sortávolságok az ápoló gépekhez igazodtak 140—180—240 cm-es sortávolsággal. A hektáronkénti csemeteszám ennek függvényében 14 500 db-ról 7000—8000 db-ra csökkent.

A Kiskunsági EFAG nagyarányú mezőgazdasági művelésre alkalmatlan területek fenyőtelepítése mellett a rontott akácok erdőszerkezet-alakítását gépi tuskózással, gyökérfésüléssel és mélyforgatással, gépi ültetéssel és ápolással végzi jó eredménnyel.

**A Duna—Tisza közti homokhát fenyveseinek területe
1983. január 1.-i aktualizált adat**

Me: ha

Erdőgazdasági tájérszlet	Erdeifenyő		Feketeenyő		Mindösszesen		
	1-29 éves	30- éves	1-29 éves	30- éves	1-29 éves	30- éves	Összes
B/a tájérszlet	3382	126	779	314	4161	440	4601
B/b tájérszlet /Bács -Kiskun m./	3296	14317	4625	19950	7921	34267	42188
B/c tájérszlet /Csongrád m./	3214	2080	602	3184	3816	5264	9080
B.táj összesen:	9892	16523	6006	23448	15898	39971	55869

A Délalföldi EFAG — műszaki fejlesztési problémákkal küzködve — az olcsóbb, a tuskózást és teljes talajelőkészítést mellőző szárnyas altalajlazítóval, részleges talajelőkészítéssel is végzett fenyővel erdőfelújítást — már üzemi méretekben is — alacsony megmaradási $\frac{3}{10}$ -kal. Ezeket a területeket tuskózni kellett és mélyforgatás után újraerdősíteni. A KEFAG is kipróbálta ezt az eljárást (telepítési területen is), de csak kísérleti területeken és mértékben.

A nagyarányú fenyőtelepítés és állományátalakításos fenyőfelújítás eredményeképpen keletkezett fenyőfiatalosok tisztítása most a nagy probléma. Különböző útkeresések folynak ezen a téren. Ilyen a száruzóval végzett sorapasztás, közelítő út nyitás és a tisztítási munkák csökkentését célzó tágabb ültetési sortávolság.

A probléma felveti a tisztítás gépesítésének, a tisztítási anyag eltávolításának és hasznosításának kérdését. A fenyő tisztítási anyag eltávolítása erdővédelmi szempontból is fontos. Az eltávolításért, vagy az anyag megsemmisítéséért 1800 Ft/ha egységárat kap a gazdálkodó.

1982. évi fenyő fakitermelés tényyszámjai mindhárom használati módban összesen

Me.: nettó m³

Választék	DEFAG	G.ÁEV	KEFAG	NEFAG	ÖSSZESEN	%
Fűrészrönk	2278	28	7919		10225	18
Kivágás	857				857	1
Feldolgozási fa	1042	4	5434		6480	11
Állványfa, bányafa	110		453		563	1
Épületfa		74			74	-
Rudfa	202	2			206	-
Karámfa	487			210	697	1
Papirfa	1729	187	18234	34	20184	35
Farostfa	1325	366	6655	574	8920	16
Vastag tűzifa	2195	11	799	669	3674	6
Vékony tűzifa	1488	501	3630	381	6000	11
Nettó m ³ összesen	11713	1173	43124	1870	57880	100
brm ³ összesen	15669	1440	56722	3580	77411	134
Ebből kül. apadék	1703	125	8654	1570	12052	16
Kül.ap-ból vastag	43	15	504	419	981	8
" vékony	1660	110	8150	1151	11071	92

Gazdaságosabbá tehetjük az eltávolítást, ha a kikerülő anyagot hasznosítjuk. Ezért volna fontos a tisztítási fenyő vékonyfa és fenyőtű komplex hasznosításának gazdaságos és gépesített megoldása, kellő ipari feldolgozó háttérrel.

Az erdővédelmi szempontok szem előtt tartása — a helyenként (Bugac, Kiskunhalas, Harkakötöny) nagy összefüggő fenyőfiatalosok figyelembevételével —, különös figyelmet igényel. A száraz időjárás miatt mind a tűzveszély, mind a másodlagosan károsító szűk és ormányosok esetleges gradációja hatalmas károkat okozhat. Károsít a fenyőilonca is. Míg figyelemmel kísérjük ezt a kérdést a fenyőfiatalosoknál, a kéregben levő gyérítési és véghasználati kitermelt fenyőanyag tömelletti tárolása szűfertőzés szempontjából hasonló veszélyt hord magában. Egyes fenyőállományoknál már megjelent a *Fomes anosus*. Most folynak ERTI kísérletek a *Peniophora gigantea* különféle törzseivel biopreparátum formájában történő beoltására. A gomba spóráit a nevelővágásoknál, a motorfűrész lánc olajába keverve viszik rá a tuskók felületére.

A várható összes fatermés 15—15 brm³-es kétszeri tisztítást és 30—30 brm³-es kétszeri gyérítést, valamint a cca. 300 brm³-es véghasználati fatömeget figyelembe véve 60 éves vágásfordulónál 400 brm³ körüli fatömegegre tehető. Ezek az eddig véghasználatra került állományok tapasztalati adatai. Persze ezek a fenyvesek nem bucketetőkön, szélsőséges körülmények között nőttek, hanem a sík fekvésű ásothalmi, kelebiai homokon. Általában figyelemmel kísérik a fenyőállomány növedékét és a mi viszonyaink között a vágásfordulót az üzemtervekben 50 évben állapítják meg. A vágásforduló megállapítása a termelési cél meghatározásának is függvénye, így bonyolult erdőértékszámítási feladat lehet.

Az alföldi homokon termesztett fenyőanyag laza szövetű, vastag évgyűrűjű, erősen göcsös és gyantás. Elsősosztályú fűrészrönk nem nagyon kerül ki belőle. A 8. tájegységben az EFAG-ok 1982. évi fenyőtermelését a kimutatásban ismertetem. A vastag és vékony tűzifa csak a felvételezett fatömeget tartalmazza, a rendkívüli apadékok — amely megsemmisítésre vagy eltávolításra került — nem. A KEFAG a fenyőrönköt a hazai fűrészipar felé értékesítette, a DEFAG nagyrészt saját fűrészüzemében dolgozta fel. A papírfa exportra ment, a farostfa belföldi értékesítésre, a feldolgozási fából nagyrészt rakodólap készült. A DEFAG-nál azért magasabb a tűzifaarány, mert a tisztítási anyag nagyrészt nem dolgozzák fel.

Mellékhaszonvételeként jelentkezik a véghasználat előtti gyantászás: 3,3 kg/törzs, ami magas mennyiség országosan is. Szintén itt kell megemlíteni, korábban tús fenyőágvéget is gyűjtöttek, jelenleg a fenyőolaj értékesítési nehézségek miatt leálltak fenyőgally gyűjtéssel, pedig a nagy karotintartalom miatt — megfelelő eljárással — takarmánypremixet is lehetne belőle készíteni.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: Dr. Csesznák Elemér egyetemi docens, EFE, Sopron; dr. Göde György erdőfelügyelőségi osztályvezető Szeged; Jérôme René erdőmérnök, nyugdíjas, Budapest; dr. Kolozsár József tud. munkatárs, EFE, Sopron; Laczay Tamás műszaki ügyintéző, ERTI, Kecskemét; Lemmer Józsefné csemetermelési előadó KEFAG, Kecskemét; dr. Majer Antal ny. egyetemi tanár, Sopron; dr. Márkus László ny. tud. főmunkatárs, Sopron; dr. Nagy László tud. főmunkatárs, EFE, Sopron; Oroszi Sándor erdőmérnök-muzeológus, Budapest; Shams El-Din Shawky egyiptomi aspiráns, ERTI, Kecskemét; dr. Solymos Rezső főosztályvezető, MÉM EFH, Budapest; dr. Szappanos András egyetemi docens, EFE, Sopron; Vargáné dr. Földi Hajnalka egyetemi adjunktus, EFE, Sopron; Vida László igazgatóhelyettes, DEFAG, Szeged.